

DIRVA

SECOND CLASS USPS 157-590

THE LITHUANIAN NATIONAL NEWSPAPER
19807 CHEROKEE AVENUE • CLEVELAND, OHIO 44119
VOL. LXXVIII AUGUST - RUGPJUČIO 5, 1993 Nr. 29

TAUTINĖS MINTIES LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS

LIETUVOJE ATSLILANKIUS

Antanas Dundzila

Štai, žiupsnys išpūdžių bei minčių, liepos mėnesį Lietuvoje paviešėjus.

***** Pats didžiausias ir svarbiausias:** šiandien Lietuvoje galima apie viską kalbėti, visko žmonių klausiti, apie daug ką skaityti. Tai didysis skirtumas, didysis laimėjimas. Prieš nepriklausomybės atstatymą taip nebuvo. Tais laikais, pvz., nebuvo galima kalbėti apie nepriklausomybę, partizanus, Sibirą, visus supo nepasitikėjimas ir realus sovietinio saugumo teroras.

Aišku, šiais laikais tai jau ne naujiena, tačiau vis tik tai šviežias, gaivinantis išgyvenimas. Didelė privilegija yra vaikščioti kad ir sovietinės sistemos nuniokioto krašto takeliais ar miestų gatvėmis ir nebegirdėti brukamo sovietinio melo. Tiesa, daugelis vietinių dabar vaikščioja beveik arba visai alkani, tačiau vaikščioja bent nesurištu liežuviu.

***** Nežiūrint Konstitucijoje garantuotų laisvių** ir neįmanomo suvaržyti individualaus kalbėjimo bei galvojimo, viešosios informacijos laisvė yra pavojuje. Jai grąšina LDDP rankose esanti valdžia. Opozicijos Vyt. Landsbergiui kalbėti per TV reikia leidimo...

Palyginimui, kaip čia atrodytų, jei Amerikos respublikonų vadas Senatorius Dole turėtų kreiptis į Baltuosius Rūmus, norėdamas ką nors pasakyti televizijoje? Sąmoningai ar ne, tam tikrai spaudai "pritrūksta" popierio... Tokie reiškieniai džiaugsmo ašarų neišspau-

džia, apie juos jau rašyta iš eivijos spaudoj (Br. Juodelis DRAUGE, VII-30). Taip darydama, informaciją – ryšius savo saujoje vis kiekiau laikydama, krašto valdžia teparodo raudonąją me rojuje išugdytus savo kaulų smegenis.

Kodėl taip daroma, kai pravestojė apklausoje A. Brazauskas pasirodė su nepaprastai dideliu gyventojų pasitikėjimu, net 62%? Kiti LDDP valdžios vyrai surinko kiek mažiau, bet, vakarų demokratijos lygiu, stebėtinai didelį procentą. Nežiūrint to, su informacija elgiamasi, kaip vysk. Baranausko laikais – kad Lietuva būtų ir tamsi ir juoda. Ar gal kad nomenklatūros lovyss neištuštėtų...

***** VII-15 d. žinias dominavo Vilniaus policijos suimti keturi "reketininkai",** jais išsiskyrė, tarsi gėtinės gyventojai. "Reketas" – tai versle vykdomas teroras, grąšinimai, nelegalių mokesčių reikalavimai – kriminaliniai nusikaltimai pralobimo tikslu. Štai jų pavardės: Krylovas, Šibajevs, Orlovas ir Kopačius. Trys iš jų tikrai ne lietuviškos. Štai kokios "tautinės mažumos" operuoja Lietuvoje, o apie jas tiek daug girdime iš Rusijos ir kitų žmogaus teises "stropiai" ginančių kraštų.

Konkrečiai sužinojau, kad mažas verslininkas, "prekybos tašku" vadinamas, už užsienines prekes, gėrimus ir pan. moka 150 litų mėnesiui už tų kriminalistų "apsaugą". Išreikalaujamos sumos palyginimui –

Lietuvos gen. garbės konsulas V. Kleiza kalba Dariaus-Girėno minėjime liepos 18 d. prie jų paminklo Chicagos Marquette Parke. Šalia jo – rengimo komiteto pirm. V. Ramonis. Ed. Šulaičio nuotr.

mėnesinė pensija Lietuvoje sukasi apei 60 – 70 litų, mėsos kilogramas – 9 lt., autobusas iš Vilniaus į Kauną – 3.60 lt., kilogramas gerų bananų – 4 lt. Tokio pobūdžio nusikaltimai plinta: susprogdinta pieninė, keli restoratai, daug ginklų, tūkstančius šovinių, daug pagrobto turto. Žmonės sako, kad iki šiol į šiuos nusikaltimus valdžia žiūrėjo apatiškai.

***** Panaudojus "reketininko" terminą,** suminėsi me kelis kitus. Prie Vilniaus – Kauno autostrados stovi užrašas: "Avaringas ruožas, 2 km.". "Avaringas"???... Atsirado ir smagiai, lietuviškai skambantis naujadaras, "pakiša" (kairinis kirtis ant galūnės "a"). Pakiša gali pakeisti sovietinį "blatą" ar anksčiau vartotą "kyšį".

***** Turizmas šiais metais Lietuvoje yra labai sumažėjęs,** čia skundžiasi (Bus daugiau)

LIETUVIAI EKONOMINĖJE KONFERENCIJOJE

Šių metų liepos mėn. 22 d. Washingtonė įvyko plačios apimties konferencija saulinio Banko ir Tarptautinio Valiutos Fondo programos, kurios rišasi su pagalba Rytų Europai ir buvusioms Sovietų Sąjungos valstybėms, įskaitant Lietuvą. Šią konferenciją organizavo tarptautinis Bretton Woods Komitetas, kuris studijuoja globalines ekonomikos problemas. Buvo pakviesta virš šimto įvairių organizacijų ir investavimo įmonių atstovų. Jų tarpe dalyvavo aštuoni lietuviai: Asta Banionytė, dr. Jonas Genys, Linas Kojelis ir Kęstutis Miškinis iš Washingtono; Juozas Kazickas iš New Yorko; Max Makaitis iš Massachusetts ir dr. Elona Vaišnienė iš Connecticut.

Tarptautinio Klubo patalpose įžanginę informaciją suteikė JAV įždo Departa-

mento pasekretorius Lawrence Summers. Po to apie Rytų Europą reikiama namasto autoritetai: Wilfried Thalwitz – Pasaulinio Banko viceprezidentas, Kenneth Brody – JAV Eksporto-Importo Banko prezidentas, Ruth Harkin – Užsienio Privačių Investicijų Korporacijos prezidentė, ir Richard McCall – Tarptautinio Išvystymo Agentūros Tarnybų viršininkas. Dauguma kalbėtojų išskirtinai painformavo apie paramą Pabaltijo respublikoms. Tačiau labai didelis dėmesys buvo skirtas Rusijai ir Lenkijai. Ypačiai pabrėžta, kad Rytų Europoje didžiausią ekonominę pažangą daro Lenkija. Taip pat, kaip pavyzdys, buvo minima Estija. Nebuvo skundžiamasi dėl ekonomikos tranzicijos eigos Rusijoje. Ir, žinoma, buvo re-

(Nukelta į 8 psl.)

DIDELĖ AUDRA PERĖJO PER CLEVELANDĄ

Dėl audros ir Dirva šią savaitę tik 8 psl.

Liepos 28 d., trečiadienį, Clevelando kai kuriuos rytinė pusėj esančius rajonus nusiaubė labai stipri audra. Išvertė labai daug medžių, elektros ir telefono stulpų, apgadinta daug namų.

Dirvos redakcijos rajone elektros neturėjo ketvirtadienį, penktadienį, šeštadienį ir sekmadienį.

Be elektros neveikė nei rinkimo mašina, nei tele-

faxas, nebuvo visam pastate ir šviesos. Dirvą, kad ir prie didelių pastangų šiaip taip įstengėm paruošti tik 8 psl. Tikimės, kad kita savaitė mums bus geresnė. Iššaukta kariuomenės pagalba padės greičiau sutvarkyti sujauktas gatves, visur gražinti elektrą ir telefonus. Apskaičiuojama, kad audros buvo paliesta virš 350,000 Clevelando gyventojų.

A.a. Stasio Santvaro atminimui pastatytą koplystulpį jo tėviškėje Rusteikonysė birželio 19 d. šventina kun. Jonas Jurgutis, Seredžiaus parapijos klebonas. Gilumoje matyti poetas Robertas Keturakis, Alės Santvarienės pussėsersės Stasė ir Elena bei kiti šventės dalyviai.

TAUTINĖS MINTIES LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS

DIRVA TEL. (216) 531-8150
FAX. 216 531-8428P.O. BOX 19191 CLEVELAND, OHIO 44119 - 0191
19807 CHEROKEE AVENUE • CLEVELAND, OHIO • 44119

THE LITHUANIAN NATIONAL NEWSPAPER

EDITOR: BALYS GAIDŽIONAS

DIRVA (USPS 157580)

Postmaster: Send address changes to DIRVA
19807 Cherokee Ave. Cleveland, OH. 44119-1091

Second-class postage paid at Cleveland, Ohio and additional mailing offices.
• Published Weekly by American Lithuanian Press & Radio Assn. VILTIS, INC. •
Subscription per year \$30.00 • Single copy 65 cents. Air mail overseas \$100.00 yr.
Prenumerata metams \$30.00, puslei metų \$17.00 • Oro paštu į užsienį
metams \$100.00 puslei metų \$55.00 • Atskiro numerio kaina 65 centų • Straipsniai
pasirašyti pavarde, inicialais ar slapyvardžiu nebūtinai išreiškia redakcijos
nuomonę. • Nespausdinti straipsniai grąžinami tik autoriams prašant – Už skelbimų
turinį ir kalbą redakcija neatsako.

SUPRAŠTI LIETUVĄ, NEBEUŽTENKA LIETUVIŠKAI MOKĖTI

Juozas Žygas

Yra tekę daug pasiūlymų girdėti, kad neapsimoka iš-eivijai spaudą turėti ir kny-gas spausdinti. Visa tai ga-lima Lietuvoje atlikti pigiau ir geriau. Deja, dėl abiejų teiginių, reikia labai stipriai suabejoti. Pirmiausiai, pa-svarstykime tą "pigiau" klausimą. Jeigu mes nuva-žiuotume į Lietuvą ir pirk-tumėme koki nors leidinį kioske, tai, žinoma, būtų žy-miai pigiau. Bet jeigu tik pabandysime užsisakyti, tai tūtoūją. Dabar pamirškime buvusius "Aidus", kuriuos į Lietuvą prisiviliojo, many-dami, kad gavę visus buvu-sius skaitytojus, galės po dolerius voliotis.

Prie 24 dol. prenumera-tos "amerikonams: dar už-dėjo 20 dol. kontribuciją. Ant paskutinio mano turimo munerio užrašyta, kaina 30 Tl. Pagal to laiko pinigų kursą, būtų 10-12 cnt., o mes, "amerikonai" turime mokėti 3.65 dol. Buvusiam skaitytojui, 42 m. skaičiu-siam ir kiekvieną numerį te-beturinčiam, buvo nemalo-nu su jais skirtis. Bet, kuomet KULTŪROS žurnalas pavirto į RELIGIJOS ir kul-tūros žurnalą, kultūra pada-rius tik kampininke, tuo pa-čiu 90% turinio tapo man visai nereikalingas. Tad te-ko prenumeratą atsakyti. Lietuvoje leidžiamos kny-gos, taip pat nėra nieko pi-gesnės. "Patriotizmą" tai išlaikę, nes beveik visos knygos skirtingo formato, tad spintoje, atrodo, kaip "Kalnai kalnuoti, pakal-nės..."

Grįžtant atgal prie dabar-tinės Lietuvos spaudos, tai ją skaitant sunku žinoti, kas šiuo metu Lietuvoje vyksta. Nekalbant apie tai, kad joje pribarstyta daug žodžių, ku-rių jokie žodynai nerodo. Taip pat išsireiškimai: "La-da Sniečkaus led"; "Spec-

trum Starter Pack – Tai ser-visinių programų ir utility rinkinys". Jeigu kam atsi-bostų tokios žinios ir skel-bimai – tai yra pasiūlymai, kad jums nereikėtų nuobo-džiauti. "Jūs neturite drau-go ar draugės! Tad kreipki-tės į pažinčių tarnybą. Gau-si kartoteką neapvils. Jūs rasite, ko ieškote. Taip pat kviečiame kreiptis merginas ir jaunuolius, norinčius su-sipažinti su užsieniečiais (pabraukimai mano J.Ž.). Prie VRM kultūros rūmų". Šie išsireiškimai ir skelbi-mai paimti iš vieno "Lietu-vos ryto" numerio.

Nenuostabu, kad Lietu-voje tiek nusikaltimų, jeigu Vidaus Reikalų Ministerija ar kultūros rūmai pažinčių tarnyba užsiima. Manau, kad "Florijonas" tai paskai-tęs, papildomai konjako pri-sipiltų. Dabar prie kiek aiš-kesnių reikalų, kurie irgi da-rosi neaiškūs. Tai būtent lito genezė, to laiko ekono-minė aplinka ir nuomonės. "Lietuvoje doleris jau buvo pasiekęs duobės dugną ir pradeda brangti (Liet. rytas 1993.V.21)". Tai yra gry-nai sovietinė nesąmonė. Reikia tik įsivaizduoti, ne talonas ir Lietuvos ekono-mika, bet doleris duobėje! Tai maždaug išeitų: "Kad uodega šunį vizgina". O doleriui nė šilta, nė šalta, ką Lietuvos "ekonomistai" su juo išdarinėja.

"Visokavičius aiškino, jog Litą norima "įplukdyti", kai doleris kainuos 430-470 talonų. "Vaistų", pasak val-dybos pirmininko, Lietuvos Bankas turi, todėl "žaliąjį" reikalui esant, bus galima paremti (Elta 1993.VI.22). Ir atsitiko, beveik kaip pasa-koje, kad abiejose rankose kepures laikydami, dar žada "žaliąjį" paremti. Tie Lietu-vos "ekonomistai" turbūt žemaičių bajorai – "biedni,

VOKIETIJOS JAUNIMO SAJUNGOS SUVAŽIAVIMAS

Ateinančiais metais va-sarą bus Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos VIII kon-gresas. Tai didžiulis rengi-nys, vykstant kas ketveri me-tai. Į jį suvažiuoja viso pa-saulio lietuvių jaunimo or-ganizacijų atstovai, nariai ir daug svečių. Jie buvo pra-dėti rengti JAV-bėse, vyko Pietų Amerikoje, Europoje, Australijoje, taigi beveik vi-suose pasaulio žemynuose. Juose dalyvaudavo tik lais-vojo pasaulio kraštų lietu-viai jaunuoliai.

Subyrėjus Sovietų Są-jungai ir geležinei uždangai nukritus, atvažiuoja ir jauni-mo atstovai iš Lietuvos. O ateinančiais metais su viso pasaulio lietuvių jaunimo atstovais galės susitikti ir lietuvių jaunimas savo tėvy-nėje, nes kongresas prasidės Lietuvoje ir baigsis Angli-joje studijų dienomis. Pa-saulio lietuvių jaunimo kon-gresai reikalauja didelio pa-siruošimo. Vos tik pasibai-gus vienam kongresui, tuoj pradės ruošti kitam.

Kadangi iki ateinančio kongreso beliko vos metai, tai ir Vokietijos lietuvių jaunimas ne juokais suskato jam ruošti. Tam tikslui ir kitiems organizaciniam lietuvių jaunimo sąjungos valdyba sušaukė net keturių dienų suvažiavimą per Šeš-tines – nuo gegužės 19-tos iki 23. Jį, kaip dabar Lietu-voje kažkodėl mėgstama keistai sakyti kuravo arba šefavo, o mes vis dar tebe-sakome rėmė arba globojo Tarptautinė katalikų jauni-mo organizacija Rytų ir Vi-

bet honoravi".

Visi laukė lito pasirody-mo, bet niekam nebuvo aiš-ku, kaip jis bus pravestas. Balandžio 29 d. spaudos konferencijoje Visokavičius pranešė, kad talonai bus keičiami į litus vienodu san-tykiu. Dėl to prasidėjo gin-čai ir kaltinimai, kad norima legalizuoti ir neteisėtus pi-nigus. Pagaliau litai buvo keičiami 1:100 santykiu, kiekvienas galėjo išsikeisti 50,000 talonų. Bet, atrodė, kad didžioji dalis žmonių, tų talonų nebeturėjo.

Dabar jau yra paskelbtas pragyvenimo minimumas litais. Mėnesiui vienam as-meniui reikia 31 lito. Ir taip pat nauja talonų keitimo tvarka. Galima išsikeisti nedaugiau 100 pragyveni-mo minimumo. Tai jau su-darytų 310,000 talonų. Kiek talonų dar plūduriuoja, niekas jokio supratimo ne-turi! Tad už savaitės, gal vėl bus pakeitimai.

durio Europai, vadinama Ackermano Bendruomene, vokiškai Ackermann Ge-meinde. Ji buvo įkurta komunistų užgožtų kraštų jaunimui remti. Komuniz-mo valdžiai žlugus, ji iš iš-bėgėjimo veikia ir toliau. Juolab, kad Rytų ir Vidurio Europos šalių jaunimas įvairiopo paramos vis dar reikalingas. Nepaisant gau-namos paramos, lietuvių jaunimo suvažiavimų daly-viai turi ir patys savo mar-kutėmis prisidėti.

Kaip sakėme, suvažiavi-mas vyko 4 dienas gražioje Pabaltiečių krikščionių stu-dentų sąjungos pilyje Anna-berge, esančioje prie pat sostinės Bonnos aukštoje Rheino pašlaitėje. Suvažia-vo Šeštinių išvakarėse po-piet. Vakare vyko susipaži-nimas ir pabendravimas prie laužo, užkandžiaujant čia pat skrudinamais kepsniais, kol vidurnakčio gaidžiai priminė, kad laikas ilsėtis.

Per Šeštines po šventinių pusryčių Vasario 16 gimna-zijos kapelionas kun. Edis Putrimas pravedė susimąs-tymą. Apeitos keliolika lauke improvizuotų stočių su atitinkamais mąstymais.

Popiet buvęs Volietijos sąjungos pirmininkas Tomas Bartusevičius supa-žindino su išeivijos lietuvių istorija. Iš jo klausytojai patyrė, kad po I pasaulinio karo daugiau lietuvių pabė-go į vakarus, o vėliau išvy-ko į Ameriką, negu po an-trojo, tačiau pastarųjų veikla žymiai pralenkė ankstyves-niųjų. Bėgliai nuo komu-nizmo buvo labiau apsišvie-tę, negu nuo caro. Prele-gentas paskaitą iliustravo senomis lietuvių nuotrauko-mis iš pokarinio gyvenimo Vokietijoje. Jis reiškė nuo-monę, jog išeiviai Lietuvoje nemieli svečiai. Po paskai-tos buvo klausimų ir paaiš-kinimų. Vokietijos LJS-gos pirmininkė Dalia Baliulytė painformavo apie šią orga-nizaciją.

Pagaliam pavėlavę auto-mobiliu atvyko šeši jaunimo atstovai – 3 iš Lietuvos, dvi jaunuolės iš Sibiro ir viena iš Vengrijos: Tatjana Pet-rovskaja iš Barnaulo, Svet-lana Jarumbavičiūtė iš Tomsko, Viktorija Povilai-tytė iš Budapešto. Jų vėla-vimasis gerokai palietė su-važiavimo programą – teko kai ką keisti, kai ką išleisti.

Klaus Žulys painforma-vo apie PLJS kongresus ir juose vykstančias studijų dienas, kurios sudaro bene svarbiausią kongresų dalį.

Vėliau visi dalyviai pa-sidalijo į du būrelius, vado-

vaujamus valdybos narių Bijūnaitės ir Lepos. Juose buvo rašomi straipsniai apie suvažiavimą, svarstomi jau-nimo klausimai.

Vakare dalis jaunuolių išvyko arčiaus susipažinti su Bonna, kiti sportavo.

Gegužės 22-rą – šešta-dienį – Lietuvos ambasados Vokietijoje patarėjas dr. Jo-nas Rudalevičius supažindino su dabartine padėtimi Lietuvoje. Estijos ambasadorius Vokietijoje D. Mat-sulevičius informavo apie padėtį savo tėvynėje, kurios ūkis tvirtesnis esąs negu Latvijos ir Lietuvos. Ispėjo nesileisti rusų apgaudinėja-miems.

Popiet buvo pasirinki-mas: iškyla į Kolną arba plaukimas garlaiviu Rheinu. Vakare perrinkta Vokietijos LJS valdyba, išrinkti jaunimo atstovai į VIII-jį Pasaulio liet. jaunimo kon-gresą.

Dabar Vokietijos LJS valdybą sudaro studentai: pirmininkė Dalia Baliulytė, išdininkė Anke Lepa, sekre-torė Vilija Bijūnaitė, lai-kraštėlio "Kibirkštėlė" re-daktoriai Klaus Žulys ir Vaida Miklovaitė, VIII-jo PLJ kongreso reikalams Ri-mas Čuplinskas ir ryšininkė Vasario 16 gimnazijoje Rū-ta Salge. Atstovauti Vokie-tijos lietuvių jaunimui VIII PLJ kongrese išrinkti 9 stu-dentai-ės: Dalia Baliulytė, Tomas Bartusevičius, Rita Bartusevičiūtė, Vilija Bijū-naitė, Rimas Čuplinskas, Alain Gromašauskas, Anke Lepa, Vaida Miklovaitė, Klaus Žulys.

Sekmadienį iš ryto buvo trumpas religinis susikaupi-mas koplyčioje.

Studentas iš Frankfurto E. Šileikis supažindino su dabartine Lietuvos valdžios sudėtimi bei politinėmis partijomis, palygindamas bei gretindamas jas su Va-karų. Per pasikeitimą nuo-monėmis jis patarė jaunimui nenaudoti vyresnės kartos pravardžiavimų, ir kaip "ko-munistas" ir panašių.

Po suvažiavimo, į Lietu-vą grįžtas autobusiukas už-suko į Vasario 16 gimnaziją Hüttenfelde. Čia pernako-vė ir apžiūrėję sodybą bei pilį, pirmadienį jauni sve-čiai išskubėjo namučių, nes baigėsi trumpalaikė viza.

Inf. Biuletenis

NAUJAS TAUTOS FONDO ADRESAS

Pranešame, kad Tautos Fondo raštinė persikėlė į naujas patalpas.

Naujas adresas:

351 Highland Boulevard
Brooklyn, New York 11207-1910
telefonas (718) 277-0682
faksas (718) 277-0682

KŪRYBA IR MOKSLAS

Kur kadaise gyveno 3-4 TŪKSTANČIAI LIETUVIŲ

Kernavė – Pajautos slėnis – Praeities paslaptys...

Prieš porą vasarų lankantis Lietuvoje, nors ir labai skubant prisiprašiau, kad nuvežtų į Kernavę, pirmąją nepriklausomos Lietuvos sostinę, pasidairyti po apylinkes, pamatyti neužmirštamo grožio Pajautos slėnį.

Tada ten matėme Vilniaus universiteto vykdomus atkasinėjimus. Kitaip sakant, kiekvienu pakeltu kastuvu bandant atsakyti į daugybę kol kas neatsakytų klausimų.

Štai prieš porą savaičių "Lietuvos Aids" buvo atspausdintos D.B. parašytas informacinis straipsnis, ką tie kasinėtojai jau sužinojo ir ką jie dar tikisi per būsimus 30 metų sužinoti. Skaitykime tą straipsnį:

Savo gamtos grožiu ir ramybe šiandien mus traukia Pajautos slėnis Kernavėje, apsikaisęs keturiais piliakalniais. Čia dviejų metrų žemės sluoksniu užkloti guli pamatai žemutinio Kernavės miesto, kuriame kadaise gyveno 3-4 tūkstančiai lietuvių. Mokslininkams Kernavė – mūsų tautos kilmės ir formavimosi knyga. Jau ketveri metai čia atvažiuoja dirbti archeologai iš Vilniaus universiteto, istorikai, norėdami atskleisti baltiškosios praeities paslaptis. Pagaliau jų ilgo ir atkaklaus darbo rezultatus dabar galės pamatyti kiekvienas žmogus, atvažiavęs į Kernavę. Po kruopštaus radinių konservavimo, klasifikavimo ir įvardijimo duris atvėrė pirmasis Lietuvoje valstybinis Kernavės archeologijos ir istorijos muziejus – rezervatas. Jo direktoriaus Sauliaus Vadišio nuomone, Pajautos slėnį dar reikės tyrinėti mažiausiai 30 metų ir

dabartinės ekspedicijos patalpas teks plėsti. Kol kas ši nedidelė salė padės susipažinti, kaip formavosi mūsų tauta, vystėsi materialioji kultūra.

Pirmasis standas švietėjiškas: jame trys kultūriniai sluoksniai, kuriuos atranda archeologai. Pirmutinis – giliausias – švarus, geltonas smėlis ir akmens bei titnago nuolaužėlės. Jis siekia 8 tūkst. metų prieš Kristų.

Paskui jau mūsų laikotarpis – geležies likučiai, keramikos šukės ir juodžemis. O trečiajame sluoksnyje yra gerai išsilaikiusios autentiškos prieš 500 metų buvusio gyvenimo liekanos, kai 1390 m. Vytautas sudegino atsikariusią krikščytis Kernavę. Žmonės pasitraukė, o miestą uždengė durpių sluoksnis, kuris viską gerai užkonservavo. Dabar archeologai gali tyrinėti lietuviškąją Pompėją.

Unikalūs standas, kuriame yra urna su sudegintais kaulais iš kapinyno, buvusio prieš kelis šimtmečius iki Kristaus gimimo. Rytų Lietuvoje tai apskritai vienintelis to laikotarpio rastas kapinynas. Kol kas mokslininkai nieko negali pasakyti apie tuomet šioje vietovėje gyvenusius žmones.

V-Xa. – baltų kultūros suklestėjimas prieš ateinant krikščionybę į Lietuvą. Tai atsispindi ir to laiko stenduose. Pajautos slėnyje atkasta medgrinda (medžių išgrįstas kelias), įvairių amatų radiniai. XI-XIV a. šiame mieste gyventa puikių beržo tošies meistrų. Meniška – ornamentuota, nuspalvinta – tošis, kuria puošdavo namų apyvokos daiktus, ginklus. Nedidelės

tošies skiautelės labai vertingos, kadangi niekur daugiau jos neišlikusios. Čia pat išdėstyta ir visa "technika", kaip tai buvo daroma su kaulo spaudais. Kauladirbio sodybos ekspedicijoje tarp įvairių kaulų nuolaužų sveikas jauno tauro ragas. Iš jų lietuvių darė dailius papuošalus, meno dirbinius. Šaltkalvystės stende įmantrios spynos, kurias ir šiandien galėtume naudoti pagal paskirtį.

To laikotarpio prekybos žemėlapyje strėlės siekia Paryžių, Veneciją, Damaską, tačiau visai nėra ryšių su Skandinavijos šalimis. Pirklių keliai ir tradicijos panašios ir šiandien. Labai paprasti buvo pirmieji lietuvių pinigai "ilgieji" – sidabrinis piršto ilgio lydinys su keliais įkirtimais. Matyt, atkirsdavo gabaliuką pagal perkamo daikto vertę.

Muziejaus rezervato direktorius S. Vadišis svajoja, kad ateityje galima organizuoti eksponuojamų radinių kopijų gamybą. Lankytojas, susipažinęs su autentiškais daiktais, kaip suvenyrą galės nusipirkti dublikatą.

Pajautos slėnyje, rezervate, užimančiame 200 ha, toliau dirba tyrinėtojai. Kokia dar informacija iš praeities pasieks mus? Atsisveikindamas S. Vadišis pasakė "Po žeme sugulę praeities klodai, matyt, turi savo dvasinę energiją, kuri traukia žmones. Juos tyrinėdami mes renkame mokslinę, istorinę medžiagą, bet po archeologinių kasinėjimų lieka tuščia, išpurenta dirva. Kai išsiaiškinsime visas paslaptis, galbūt ir trauka čia nebebus tokia stipri..." Bet tikriausiai tai bus dar negreitai.

A.a. Stasio Santvaro atminimui ažuolinis koplystulpis, Vaclovo Duleikiaičio kūrinys, pastatytas jo tėviškėje – Rusteikonys. Prie koplystulpio kalba poetas Mykolas Karčiauskas.

POETO SANTVARO ATMINIMO JAMŽINIMAS LIETUVOJE

Alė Rūta

Pernai vasarą Jurbarko centrinėje bibliotekoje buvo gražiai paminėta 90 m. sukatis nuo jo gimimo. Jau tada jurbarkiečiai sumanė įamžinti Poeto atminimą tėviškėje koku nors meniniu ženklą.

Šią vasarą bibliotekos direktorė Nijolė Masiulienė laiške aprašė ano sumanymo įgyvendinimą.

Rusteikonių kaime, Poeto gimtinėje, pastatytas ažuolo koplystulpis ir 1993 m. birželio 19 d. suruošta jo atidengimui visos dienos iškilminga šventė. Sėdžiaus bažnyčioje – šv. mišios; paminklą-koplystulpį (kurio autorius – tautodailininkas Vaclovas Dubikaitis) šventino Sėdžiaus klebonas kun. Jonas Jurgutis. Į šventę buvo susirinkę daug žmonių iš Jurbarko ir Sėdžiaus, taip pat, Santvaro ir ponios Alės giminačiai, Rašytojų sąjungos iš Vilniaus ir Kauno svečiai. Rytas atrodė lietingas, bet vėliau nušvito, ir saulė lydėjo iki vakaro.

Sventės renginiuose dalyvavo poetai Mykolas Karčiauskas, Robertas Keturakis, svečias Kazys Bradū-

nas; aktoriai – Rūta Staliliūnaitė, Egidijus Stančikas, Taip pat, Daina Kazlauskienė, Kauno viešosios bibliotekos atstovė; keturi pastarieji yra sukūrę "Stasio Santvaro broliją" ir stengiasi, kad Poeto kūrybinis palikimas rastų deramą vietą Lietuvos literatūriname gyvenime.

Prie koplystulpio šventinimo birbyne pagrota St. Šimkaus "Kur bakūžė samarota", su kanklių pritarrimu. Aktoriai paskaitė Santvaro eiles: "Nusiminimo valanda", "Sėdžiaus". Po viršaičio Z. Zakaro ir K. Bradūno kalbų, kauniečiai "Brolijos nariai" pasakojo apie Poetą, ryšius su juo, skaitė jo eiles. Klausučių Folklorinis ansamblis padainavo liaudies dainų; tautiniais rūbais mergaitės padėjo ažuolo lapų girliandą.

Klausučių kavinė programos svečiams ir St. Santvaro giminačiams suruošti iškilmingi pietūs. O vakare Kultūros namuose-gausi rašytojo paroda ir literatūros vakaras, kurį atidarė Klausučių vidurinės mokyklos mokytoja Nijolė Danaitytė.

(Nukelta į 8 psl.)

Pajautos slėnio ramybė.

Stasio Laukio nuotr.

LAISVĖS NETEKUS

Benediktas Butkus

(Tęsinys iš praėjusio numerio)

Raseinių apskrities komunistų partijos sekretorius, iš pašto atbėgęs, įsakė pasiruoti kelionei. Vėl visus į mašinas susodino ir iš Šaukėnų miestelio pasuko atgal Kauno kryptimi. Vieškeliais, keleliais dar greičiau lėkdamas mašinos jau gerokai po pietų sustojo Šeduvos miestely. Buvo graži sekmadienio popietė, be jokio vėjelio. Ir saulutė mus vežančius į nežinią savo šiltais spinduliais glamonėjo. Šaligatviose žmonių minios susirinko pažūrėti, kokius čia razbaininkus, mašinose sugrūstus, tėvynės vieškeliais vežioja ir neranda kelio, kuriuo važiuodami galėtų nuo karo sukūrių pasislėpti. Žiūrėdamas į žmones, galvoji, rodos, šoktum iš mašinos į žmonių minią ir joje pradingtum... Bet kur tau, palydovai dar labiau įniršę, ragina nesidairyti, nejudėti, savo vietose ramiai sėdėti ir laukti.

Ilgoką valandą reikėjo mums mašinose susispaudusiems kiūtoti, kol mūsų "ekskursijos" vadovai sužinojo, kad jau į Kauną įvažiuoti negalima, kad nenugalima tėvo Stalino armija, Paleckio, Sniečkaus ir į juos panašių išvaduojoja, iš Kauno išbėgo, atminimui tik ženklus – raudonuosius ordinus pakeliui palikdama.

Vėl pasigirdo įsakymas važiuoti, bet įdomu kur? Tuoju pastebėjom, kad mes ritamės vieškeliu Panevėžio link. Supratom, kad Panevėžys – likęs laisvas nuo karo plyšys, per kurį dar gali mus į Rusiją išvežti.

Nuo Šeduvos iki Panevėžio kelias neilgas, bet Panevėžį privažiavom vėl vakarą. Kaip iš Raseinių išlydint, taip ir Panevėžy mus sutinkant, į kalėjimą mus vedant, abiejose gatvės pusėse buvo išstatyta su atkištais durtuvais garbės sargyba, pro kurios vidurį einant, teko pamatyti visą Sovietinės Rusijos mums jėga priimestos laisvės grožį: Rodos, ir iš kur tų rusų enkavedistų, raudonais ženkleliais pasipuošusių, kaip blaikių iš sienos plyšių išlindusių, tiek daug čia susispietė? Kalėjimo vienutė gyvenant, negalvojom, kad tokia daugybė sovietinių rusų prigužėjo lietuvius vaduoti...

Panevėžio kalėjimas perpildytas žmonių, kaip į Šiluvos atlaidus, suvežtų iš trijų apskričių. Panevėžio kalėjimo vienutės, kameros, buvo pilnos pačių panevėziečių. Mums, svečiams, raseiniš-

kiams, birziečiams kameros vietos nebuvo, todėl leido mums koridoriuose įsikurti.

Kadangi mes kalėjimo koridoriuose apsigyvenom, tai ir prižiūrėtojai, kamerų duris atidarė, kažkur pradingo. Atrodė, kad mes, kaliniai, o ne rusų enkavedistai, likome kalėjimo šeiminkais ir beveik pusę žingsnio į laisvę pažengėm. Šiek tiek kelionėje apneštas dulkes nusikrapštę, atsikvėpę, pradėjom teirautis, kokie čia lietuviai į šią Panevėžio rusų pertvarkytą šventovę suvežti? Metus laiko žmonių nemačiusiam, o dabar netikėtai tarp žmonių minios atsidaduriam, juk įdomu pažįstamą rasti, pasikalbėti, nežinomo likimo įspūdziais pasidalinti. Čia iš prasidedančio karo parako dūmų buvo surinkti lietuviai: kunigai, daktarai, agronomai, ūkininkai, visuomenės veikėjai, valstybės tarnautojai, advokatai, gana daug mokytojų, kurių pavardes šiandien sunku atsiminti.

– Sveikas gyvas, kolega Jonai! Kaip sveikata, savijauta? – sutikęs pasveikinau pažįstamą Biržų apskrities mokytoją Joną Lukštaraupį, viengungį, seną kavalierių, komunistų gerokai apipešiotą.

– Sveikas, kolega Benai. Esu jau gerokai komunistų kalėjime apkandžiotas. Mano savijauta turbūt tokia, kaip ir mūsų visų – jaučiamės, kaip pelės kampe po šluota prispausti.

– Šiauliškių mokytojų čia nematau. Matyt, Šiaulių kalėjimo kalinius anksčiau išvežė?

– Vokiečiai Šiaulius anksčiau pajudino. Galbūt į

Rusiją suspėjo išvežti, o gal ir vokiečiai iš kalėjimo išleido.

– Kaip galvojate, kolega Jonai, ar mus suspės emgebistai į Rusiją išvežti, ar čia, Panevėžio kalėjime pasiliksim?

– Ši neaiškų klausimą visi pergyvename ir į jį sunku atsakyti. Priklausys nuo to, ar vokiečiai suspės visus kelius uždaryti.

Mudviem su mokytoju Lukštaraupiu bekalbant, prie mudviejų prieina pažįstamas mokytojas panevėžietis Kęstutis Matulaitis.

– Sveikas, Kęstuti, atvažiavom pas Tamstą į svečius, bet kažko nuliūdę mus priimate, nė vakarienės pavalgyti neduodate.

– Netikėtai ir nelauktai, kaip "į Čičinsko puikų dvarą suvažiavo daug svečių". Dar mums vietiniams turbūt paskutinį kartą padalino po šaukštą grikių košės, svečiams teks be vakarienės pamiegoti.

Birželio mėnesio pabaigoje vasaros naktys trumputės. Po kalėjimo koridorių besišnekučiuojant mums atrodė, kad saulė visai nenusileido. Kalėjimo koridoriuje ant šaltų grindų sugulėm, ant savo lagaminėlių galvas pasidėję, nežinomos ateities pasaką sekdami, truputį užsnūdome. Netrukus išgirdom įkyrų riksmą:

– Visiems kelt! Su daiktais į kalėjimo kiemą išeit!

Į Panevėžio geležinkelio stotį

Emgebistų nereikia mokyti, kaip žmones į būrius suskirstyti, pagal iš anksto numatytą planą ginklų priversti rusišką kazoką šokti. Su beteisiais kaliniais šią pro-

• DIRVA • 1993 m. rugpjūčio 5 d. •

5 psl.

cedūrą visai lengva atlikti.

Panevėžio kalėjimo kieme visus kalinius suskirstė į būrelius, numačius, kurį būrelį į kokį vagoną sodinti. Anksti rytą, kol žmonės dar gatvėmis nevaikščioja, ilsisi, mus nuvedė į geležinkelio stotį ir sustatė prie prekinųjų vagonų.

Traukinys ilgiausias, daug vagonų, į kuriuos komunistai lengvai galėjo sutalpinti visus Panevėžio kalėjimo kalinius.

Prie vagonų kalinių ilgai nelaikė. Mosikuodami durtuvais, šūkaudami, įsakinėjo:

– Greitai, greitai, skubiai į vagonus lipti!

Kadangi dauguma emgebistų anksčiau pas ūkininkus piemenavo, tai ne kartą jie matė, kai jautis, į skerdyklą vežamas, nenori į vagoną stumiamas lipti: į vagono durų staktą ragus, į laiptelį kojas įremia ir atsisto į vagoną žengti. Taip ir emgebistai bijojo, kad jų sugyventiniai žmonės nepasipriešintų į vagonus lipti, iš jų ginklų neatimtų ir jų pačių į vagonus nesusodintų. Todėl emgebistai skubinosi, nervinosi, durtuvais švaistėsi, stengdamiesi nužmogintus žmones greičiau į vagonus suvaryti, vagono duris stipriai užrakinti.

Į vagonus politinių kalinių suvijo tiek, kiek tilpo. Mūsų vagoną dėl įvairumo dar aštuoniais kriminaliniais nusikaltėliais papildė. Kaliniams vagone vietos buvo tiek, kiek suspėjai ant nešvarių grindų užsėsti. Vagono gale buvo sukalti dviejų aukštų lentiniai nariai, sergantiems ar jau numirusiems pagulėti.

Per duris į vagoną įsispraudžia du šautuvais ginkluoti jauni ruseliai. Lyg ko ieškodami, visus apžvelgę, atkreipia ypatingą dėmesį į pulk. Plechavičių.

– Žiūrkit, žiūrkit, – kalbasi sargybiniai, – į carą Nikolajų panašus.

Kai Plechavičius sargybiniams paaiškino, kad jis nesąs Rusijos caras, o tik buvęs laisvosios Lietuvos kariuomenės pulkininkas, sargybiniai pasižiūri vienas į kitą, kažką pagalvoja ir sako:

– Tamstą skiriame vagono seniūnu su teise pasirinkti padėjėją...

Mūsų traukinys, niekur stotyse nesustodamas, vis greičiau lekia į rytus. Sveikindami pulkininką Plechavičių su paaukštiniu teiraujamės:

– Sakyt, pulkininke, Tamsta kariškuose reikaluose daugiau išmanote. Ar suspės mus tie raudonieji iš tėvynės išvežti? Ar vokiečiai jiems kelio neužkirs ir mes į vokiečių apsupimą nepateksim?

– Pagal savo kariuomenės karo planą vokiečiai žaibo greitumu žygiuoja į rytų strateginius punktus – miestus, kelius užimdami, nei į rusų kariuomenę, nei į mus dėmesio nekreipdami. Mūsų iš komunistų išlaisvinimas vokiečiams tiek reikalingas, kiek pernykštis sniegas. Aš galvoju, kad Dauguvos tiltas gali būti vokiečių aviacijos sudaužytas ir tokiu būdu mes galime pasilikti šioj pusėj.

– Eduk, ko judu su Vaitkevičium, į vagono sieną atsisėmė, sėdite nusiminę, lyg žemę pardavę, – raminu Jurbarko gimnazijos mokinius. – Žiūrėkit per vagono langelio vielomis apraizgytą plyšį. Miško palaukėje jaunimas linksmynasi, šoka, muzika groja. Gal Eglaitės geležinkelio stoty mūsų traukinys stabtels ir emgebistai mus išleis į gegužinę prasiblaškyti, besėdint nutirpusias kojas pajudinti.

Staiga Edukas su Vaitkevičium nuo grindų pašoka, pribėga prie lango ir per vielų plyšelius liūdnai žiūri į žalio miško palaukėje besilinksminantį jaunimą. Galima buvo atspėti, ką tuodu jauni, dar neišsprogę žemėlės pumpurėliai, kalėjimų išsarginti, galvoja ir širdyse pergyvena. Edukas pasitraukia nuo lango ir sako:

– Tik artėjančią laisvę jausdamas, mūsų jaunimas žaliuojančio miško prieglobsty linksmynasi, laisvės šokį šoka, džiaugiasi komunistinius raudonuosius šungrybius iš mūsų šalelės palydėdamas.

Mums kita muzika groja. Rodos, girdžiu vagono ratus besisukant, Stalino teroro mirties maršą grojant: vergus vežam, vergus vežam, vergus vežam...

Vaitkevičius lyg ir juokaudamas papildo: į Sibirą, į Sibirą, į Sibirą...

Eglaitės geležinkelio stotį pravažiavus, traukiniui riedant Daugpilio link, viename tarpmišky pradėjo mūsų vagono sienos šipėti, lyg būtų kas su žvyru į jas siaustėlėjęs. Leitenantas Vytautas Mackevičius sušuko:

– Visiems gult ant grindų! Matyt, šauliai ar partizanai iš miško pradėjo į mūsų traukinį šaudyti!

– Surado vietą ir laiką "meškai patarnauti", šautuvų kulkomis traukinį sustabdyti. Negalėjo anksčiau pasirūpinti mus iš priešo nagų atimti, arba kitu būdu traukinį sustabdyti, – sako pulkininkas Plechavičius.

(Bus daugiau)

Talpintuvai siunčiami kas savaitę

TRANSPAK praneša: NAUJI MAISTO SIUNTINIAI:

55 svarai įvairaus maisto \$ 98.

22 svarai įvairaus maisto \$ 65.

22 svarai mėsos gaminių \$ 95.

45 svarai įvairaus maisto be mėsos \$75.

Mažas, bet vertingas: kava, arbata, kakava, apelsinų koncentratas, aliejus, mėsos konservai, vitaminai – tik \$35.

Visi gaminiai sudaryti iš užsienietišų produktų, išskyrus rūkytas dešras ir sūrį. Pinigai pervedami doleriais.

Siųskite per seniausią persiuntimo į Lietuvą įstaigą Daugiausia siuntinių į Lietuvą siunčiama per **TRANSPAK**. Skubius siuntinius siunčiame AIR CARGO

RŪTA DEGUTIENĖ

216 943-4662

28262 Chardon Rd. Willoughby Hills, OH 44092

TRANSPAK Chicago tel. 312 436-7772

SUNKŪS KARO METAI

Bronius Aušrotas

(Tęsinys iš praėjusio numerio)

II-JO SKYRIAUS VEIKLA

Antrasis skyrius vykdė sabotažo-diversijos veiksmus gilioje priešo užfrontėje. Tokiems uždaviniams vykdyti agentų paruošimo mokykla buvo įsteigta Latvijoje, netoli Rygos. Joje agentai buvo apmokomi daugiausia geležinkelio sprogdinimo ir kitų su šia sabotažo veikla susijusių priešui kenksmingų veiksmų.

Kaip taisyklė, siunčiamųjų diversantų grupę sudarydavo 4-6 kariai. Tokios grupės agentai taip pat būdavo aprūpinami "G" skyriaus padirbtais dokumentais ir gaudavo tokią legendą, kuri atitikdavo jų uždavinį. Normaliai jie būdavo ginkluoti automatiniais ginklais ir pasiimdavo dinamito kapsules bei kitus sprogdinimui reikalingus daiktus.

Tokių grupių uždavinys būdavo atlikti tai, kas įsakyta, ir nesistengti grįžti į vokiečių pusę. Jiems būdavo patariama įsijungti į rusų patriotų-partizanų eiles, kurių, vokiečių nuomone, turėjo būti nemažai krašto gilumoje už fronto linijų. Sabotažą užfrontėje organizuojančiai vadovybei niekuomet nepavyko sužinoti, ar agentai atlikdavo jiems pavestus darbus.

Man sunku būtų įvertinti II-jo skyriaus veiklą, tačiau galima spėlioti, jog dėl paties metodo, pagal kurį agentai buvo renkami į diversantų mokyklą, visas to skyriaus vykdomas darbas buvo gana nesėkmingas. Galimas dalykas, kad jis tik plačiau atskleidavo sovietams tuos tikslus, kurių vokiečiai siekė. Per visą mano aštuonių mėnesių Pskove buvimo laiką nė vienas agentas, iš 10-12 grupių, pasiųstų sabotažo uždaviniams, negrižo atgal pas vokiečius. Taigi nieko tikslaus nebuvo žinoma apie jų atliktus darbus.

Išsiunčiamuosius II-jo skyriaus agentus man tekdamo galutinai patikrinti ir jiems paaiškinti jų legendų smulkmenas. Pastebėjau, kad didelė dalis siunčiamųjų į savo krašto gilumą agentų nesidomėdavo jiems aiškinamu dalyku. Sakytiau, jiems beveik nerūpėjo, kas rytoj atsitiks. Jie tik norėdavo žinoti, kada bus permesti į sovietų pusę ir kiek gaus degtinės!.. Degtinė,

kurią gerdavo visi rusai, jiems buvo eleksyras ir drąsos skatintojas. Dažnai dar prieš lipdami į lėktuvą, kai kurie agentai stengdavosi ištuštinti alkoholio atsargas, kad jaustųsi drąsesni, kai reikės su parašytu šokti iš lėktuvo.

III-JO SKYRIAUS VEIKLA

Šio skyriaus veikla žvalgybos grupės veikimo ribose apėmė priešo agentų sekimą ir suėmimą. Man mažiausiai yra tekę susidurti su to skyriaus darbo smulkmenomis. Iš to skyriaus karininkų ne viešų pasakojimų man buvo žinoma, kad sekti, o ypač suimti, sovietų agentus vokiečių okupuotoje Rusijoje buvo nepaprastai sunku. To priežastis – jie buvo remiami ir globjami vietinių gyventojų.

Štai istorija, kaip III-sis skyrius likvidavo žymią sovietų agentų grupę 1942 m. pabaigoje. Sovietai į vieną sunkiai prieinamą, miškų slepiamą pelkėtą vietą atsiuntė lėktuvą. Jis nutūpė ant tam tikslui paruošto lauko aerodromo, atvežęs 10 ar 12 agentų. Lėktuvą bandydami pakilti, apsvirtę, nulažė propelerį ir liko vokiečių pusėje. Visa grupė ten atvežtų sovietų agentų buvo greit pastebėta ir suimta. Tada vokiečių kontržvalgyba pasiūlė sovietų grupės radistai susiristi su savo centru Volchovstroj mieste. Radijo ryšys buvo sudarytas. Radistas turėjo reikalauti, kad sovietai atsiųstų kitą lėktuvą paimti nelaimėn patekusius sužeistuosius, ir kad atgabentų naują propelerį bei maisto. Po trijų dienų nuo radijo pasikalbėjimo, lėktuvą buvo atsiųstas su reikalautais papildymais. Aišku, ir tas lėktuvą negrižo. Sovietai tik tada suprato, jog buvo apgauti.

III-sis skyrius savo veiklą buvo išplėtęs daugiausia tose srityse, kuriose veikė rusų partizanai. Ten skyrius turėjo savo agentus, kurių pagalba stengdavosi slopinti partizanų veikimą. Tačiau kai vokiečių padėtis frontuose blogėjo, partizanai bujojo ir augo kaip grybai po lietaus.

Ligi 1942 metų galo partizanų veikimas beveik nepasireikšdavo Pskovo apylinkėse. Tačiau 1943 metų pavasarį ir šioje vietoje pasirodė partizanai visa savo

Dalis mūsų tautiečių, susirinkusių į Dariaus–Girėno paminklinės lentos atidengimo programą Midway aerodrome Chicagoje.

Ed. Šulaičio nuotr.

galia – neliko nė vieno saugaus kelio, vedusio į pirmąsias fronto linijas. Taip pat ir pagrindiniai keliai, nors ir saugojami, būdavo dažnai užminuojami. Beveik nebūdavo dienos, kad žvalgybos grupės vadovybę nepasiektų žinios apie įvairius pasikėsimus, kuriuose dažnai būdavo žmonių aukų. Susisiekimas pagrindiniais keliais būdavo įmanomas tik jungtinėmis voromis, kurias saugodavo ir lydėdavo šarvuočiai. Bet ir tankų apsauga mažai padėdavo, nes partizanai miškingose vietose vistiek vokiečius puldavo ir, pridare nustočių, lyg šmėklos išnykdavo miškų tankumynuose.

Galima teigti, kad 1943 m. pavasarį beveik kiekvienas rusas ar rusė, sulaukę 16-18 metų, buvo aršūs vokiečių priešai. To priežastis galėjo būti vokiečių nežmoniškai žiaurus elgesys su vietiniais gyventojais ir karo belaisviais. Ir agentų verbavimas partizanų veiklai užslopinti buvo labai nesėkmingas. Jeigu koks "išdavikas" atsirasdavo, tai jis būdavo vokiečiams atsiųstas sovietų žvalgybos.

Man teko tardyti keletą tariamų perbėgėlių, kurie piršdavosi vokiečiams padėti. Nuodugniai juos klausinėdamas, dažnai susidarydavau išvadą, kad jie buvo atsiųsti sovietų žvalgybos, kuri, mano nuomone, buvo pranešesnė už vokiečių, nors ir jie apsirikdavo. Pvz., vieną kartą aukštesnio laipsnio sovietų laivyno karininkas iš Oranienbaum apsupimo žiedo, simuliuodamas pabėgimą, buvo atsišęs net savo dalinio štampos. Po dviejų dienų tardymo paaiškėjo, kad jis buvo sovietų atsiųstas. Jos atsiuntimo priežastis buvo sužinoti, kelias grupes agentų vokiečiai žada siųsti į Oranienbaum žiedą, panaudodami to karininko atneštus stampus.

IVAIRIOS PASTABOS

I-mo skyriaus Pskovo vokiečių istaigose dirbo daug rusų kaip siuvėjai, batšiuviai, šoferiai, valytojai ir pan. Vėliau, 1943 m. rudėnį paaiškėjo, kad didelė jų dalis dirbo sovietų karinės žvalgybos vadovaujami. Jie rinko žinias apie vokiečių žvalgyboje dirbančius asmenis bei į užfrontę siunčiamus agentus. Visą sovietų šnipų lizdą išdavė vienas rusas, kurį nuskriau dė jo draugai. Tada daug rusų agentų neteko galvų, nes vokiečiai labiausiai nekętė tų, kurie apgaudavo jų pasitikėjimą.

Mano nuomone, jaunoji rusų karta buvo taip sufanatizuota savosios propagandos, kad nesistengė ar negalėjo atskirti melo nuo tiesos. Per 33 metus kasdieninis to paties melo į galvą kalimas, kad tik rusai yra pranašiau, gabiau, visa ko pasaulyje išradėjai, tobulintojai ir turį geriausią valdymosi santvarką, paliko gilius pėdsakus. Toks jaunimo auklėjimas padarė juos fanatikais. Tokioje dvasioje buvo išaugusi jaunoji rusų karta. Gal todėl jų tarpe pasitaikydavo "drąsuolių", kurie bevelijo mirti, negu pasiduoti vokiečių belaisvėn.

Kada vienas rusų kapitonas buvo paklaustas, kodėl jis pakliuvęs į belaisvę mėgino nusišauti, atsakė, jog nenorėjęs, kad jam būtų išdurtos akys ir nupjautas liežuvis, jeigu jis atsisakytų išduoti karinės paslaptis vokiečiams. Taip veikė anti-vokiška propaganda. Ir už tai buvo kalti patys vokiečiai. Pirmieji belaisviai, kuriems pavyko pabėgti iš vokiečių okupuotos Rusijos, papasakojo saviškiams apie savo pergyvenimus belaisvių stovyklose: badu, marimą, sušaldymą, spygliuotomis vielomis plakimą, beatodairinį belaisvių šaudymą ir pan. Iš šių liudijimų sovietai pagamino puikius

propagandinius filmus, kuriuos rodydavo savo kariuomenei.

PAVYKĖS BANDYMAS

Atrodo, kad *Abwehrgruppe Nord* viršininkas plk. H. Kiep, norėdamas patobulinti jo vadovaujamas grupės veiklą, iš tardytų lietuvių politinių pabėgėlių sąrašo parinko šias pavardes: aviacijos kpt. Klemensą Martinkų, kpt. Viktorą Vilkutaitį ir gusarų pulko vyr. Lt. Vladą Langę. Šie buvusios Lietuvos armijos karininkai mokėjo rusų ir vokiečių kalbas. 1943 m. vasario viduryje jie atvyko į *Abwehrgruppe Nord* štabą Pskove. Kpt. K. Martinkus buvo priskirtas prie mjr. Schimmelio štabo, įsikūrusio kareivinėse kitoje Vėlikajai upės pusėje. Jis buvo paskirtas maisto prekių paskirstymo prižiūrėtoju. Kpt. V. Vilkutaitis gavo ryšininco pareigas pafrontėje prie vieno pulko štabo, aktyviai bendradarbiaujančio su *Abwehrgruppe Nord*. Vyr. lt. V. Langė buvo pasiųstas į Estiją, į Irboska vietovę, kur būdavo apmokomi ir galutinai paruošiami agentai, siunčiami į Sovietų Sąjungos gilią užfrontę. Sugrįžę jie ten būdavo apklausinėjami apie atliktus uždavinius. V. Langės pareiga buvo kontroliuoti ir prižiūrėti tą veikimą.

Sustiprinus *Abwehrgruppe*, buvo tikimasi daugiau "produkcijos", daugiau naujausių žinių apie vis dar nenugalėtą priešą.

Laikas bėgo. Aušo pavasaris. Agentų parengimo mokyklose buvo ruošiamos naujos grupės permetimui už priešo linijų. Prie vienos tokios dviejų asmenų grupės ir man teko aktyviai prisidėti, ją palydinti išskridimui iš Pskovo aerodromo lėktuvu – "juodoju angelu".

(Bus daugiau)

NAUJA TEISININKO RAŠTINĖ

Advokatas Linas Vyšnionis persikėlė iš Chicago ir atsidarė raštinę 24400 Highland Road, Richmond Hights, Ohio, 44143, tel. nr. (216) 383-0225, fax (216) 383-0256. Chicagoje Vyšnionis puoselėjo imigracijos, prekybos, tarptautinės teisės ir kitas sritis.

Teisės studijas baigė Illinois Institute of Technology Chicago-Kent College of Law, išgydamas teisės doktoratą (Juris Doctor). Studijų metu Vyšnionis tyrinėjo tarptautinę prekybos teisę universiteto profesoriumi, be to dirbo teisininkų raštinėje.

Profesinį pasiruošimą pradėjo Cleveland State University, pasirinkdamas istoriją bei politinius mokslus. Gavęs bakalaureatą 1985 m. tęsė studijas istorijos fakultete ir už pusantrų metų iš Rytų Europos istorijos. Ruošdamas magistrą Linas dirbo istorijos fakultete kaip asistentas, karts nuo karto skaitė paskaitas Amerikos ir Europos istorijos temomis.

Su magistro diplomu išvyko Vokietijon dėstyti

Amerikos istoriją, pasaulio istoriją ir anglų kalbą Vasario 16-tos gimnazijoje. Ten gyvendamas, aktyviai rinkėsi ir politiniuose sluoksniuose: premedė politinį seminarą ir dalyvavo antisovietinėse demonstracijose Bonnoje.

1985 m. Linas buvo išvykęs mokslo reikalais į Angliją Cambridge University. Po to, nuvyko į Skandinaviją dalyvauti Taikos ir Laisvės Žygyje, kur sekė šio žygio eigą, dalyvaudamas demonstracijose Kopenhagoje, Stokolme, Helsinkyje ir laivu plaukė per Baltijos jūrą. Ten jis buvo vienintelis clevelandietis.

Nuo vaikystės dienų Linas priklausė ateitininkų organizacijai, pirmininkavo moksleivių kuopai, buvo stovyklos komendantas ir programų vedėjas. Taip pat, prieš išvykdamas į Vokietiją, buvo Moksleivių Ateitininkų Centro Valdybos pirmininkas.

Virš dešimt metų Linas šoko Grandinėlės tautinių šokių grupėje ir buvo premijuotas Gintarinės Grandi-

nėlės Šokėju. Šoko tautinius šokius Šv. Kazimiero minėjime Romoje, Lietuvių Dienose Australijoje, nemint visą eilę vietovių JAV-tijose ir Kanadoje. L.G.

PARENGIMAI

1993 M.

- RUGPJŪČIO 15 d. sekmadienįje DIRVOS GEGUŽINĖ Apanių sodyboje.
- RUGPJŪČIO 22 d. Lietuvių Klubu Gegužinė.
- RUGSĖJO 10-11-12 d.d. Lietuvių Namų 20 – metų sukakties Minėjimas.
- RUGSĖJO 25 d. Pabaltiečių Vakarų. Ruošia lietuviai latviai ir estai.
- SPALIO 2 d. 7 v.v. Koncertas The Singing Angels Dievo Motinos auditorijoje.
- SPALIO 9-10 ir 23 dienomis JAV LB Clevelando apylinkės rengiamų LIETUVIŲ DIENŲ programa Dievo Motinos parapijos patalpose.
- LAPKRIČIO 14 d. Šv. Jurgio parapijos rudens Festivalis 11:30 – 3:30 v.v.
- LAPKRIČIO 20 d. LKVS-gos "RAMOVĖ" Clevelando skyrius rengia Lietuvos Kariuomenės Šventės minėjimą Lietuvių Namuose – Clevelande.
- GRUODŽIO 24 d. Bendros Kūčios. Šv. Jurgio parapijos salėje 9:30 v.v.

Greitai ir tvarkingai atlieku įvairius kiemo darbus.
SKAMBINKITE
Linui Muljoniui 602-0700

NATIONAL TRAVEL & TOURS

Tel:(216)932-6100 Fax:(216)932-5236

KELIONĖMS Į LIETUVĄ IR Į KITAS PASAULIO ŠALIS.

SKAMBINKITE
RITAI STAŠKUTEI
932-6100

DĖMESIO CLEVELANDO LIETUVIAI!

LITHUANICA COMMERCE & CARGO INC.

Siunčia siuntinius į Lietuvą adresatams į namus.
Siuntiniai bus priimami

Lietuvių Namuose – 877 E. 185 St.

rugpjūčio 22 nuo 2 v.p.p. iki 5 v.p.p.

rugpjūčio 23 nuo 9 v.r. iki 1 v.p.p.

Siuntiniai bus priimami rugsėjo 19-20 d. spalio 3-4 d.

Siuntinių kainos laivu – iki 100sv. – 67¢-1 sv. minimum \$20
virš 100 sv. – 57¢-1 sv.

Siuntinių kainos oro linija – iki 40 sv. – \$2.65-1sv. min. \$30
virš 40 sv. – \$2.45-1sv.

Sudarome ir siunčiame amerikietiško maisto siuntinius. Pervedame pinigus į Lietuvą.

LITHUANICA C & C INC. 6607 S. PULASKI RD. CHICAGO ILL 60629

Tel. 1-312-585-8700, Fax 1-312-585-8922

Prezidentas Gediminas Zaremba

JAKUBS AND SON

Laidojimo Įstaiga

William J. Jakubs Sr.,
William J. Jakubs Jr.,
Kenneth Schmidt ir
Barbara Jakubs Schmidt

Licenzijuoti direktoriai ir balzamuotojai

936 East 185 th Street, Cleveland, Ohio 44119

Tel. (216) 531-7770

Laidotuvių koplyčia erdvi, vėsinama
teikianti jaukią atmosferą liūdesio valandoje.
Didelė aikštė automobiliams pastatyti.

DUOTI VARDAI SAKALIUKAMS.

Liepos 4 d. savaitgalį Clevelando Stoties Bokšte (Terminal Tower) 12-jo aukšto palangėje keleivinių sakalų (peregrine falcons) lizde išsiperėjo du jaunikliai sakaliukai. Jau skaitėte DIRVOJE apie jų tėvų vardus – Scell ir Zenith'ą. Clevelando televizijos 5-sis kanalas (ABC) buvo paskelbęs konkursą sakaliukų vardams parinkti. Gavo tūkstančius atvirukų su vardų pasiūlymais. Dažniausiai pasikartoję vardai buvo pranešti TV-5 programose ir liepos 15 d. sulaukta 12,000 paskambinimų telefonais. 41% skambintojų nubalsavo už vardus Stars ir Stripes. Patriotinio amerikiečių maršo žodžiai sutapo su sakaliukų gimtadieniu – liepos 4-ja – JAV Nepriklausomybės švente.

Liepos pabaigoje Ohio

Division of Wildlife pareigūnai uždės sakaliukams ant kojų žiedus, kuriuose

MALDININKAI Į VILNIŲ

Liepos 15 d. iš Lenkijos Respublikos Suvalkų miesto į Vilnių pasimelsti prie Aušros vartų išėjo didelis būrys maldininkų. Tikintieji žygiuoja su šūkiu: "Teišnyksta tamsa, tenugali šviesa".

Maldininkų žygyje dalyvauja apie 1000 tikinčiųjų iš visos Lenkijos ir užsienio, daugiausia jauni žmonės. Didžiausią užsieniečių grupę sudaro vengrai.

KARALIAUČIAUS SRITIS NORI TAPTI RESPUBLIKA

Srities laikraščiai rašo: srities tarybos pirmininkas J. Semionovas jau kelintą kartą pareiškia, kad Maskva nekreipia dėmesio į šios srities problemas. Jei taip bus toliau, Karaliaučius pasirengęs pasiskelbti respublika ir gali nepasirašyti naujosios Rusijos konstitucijos projekto.

bus įgraviruoti jų registracijos numeriai ir vardai – Stars ir Stripes. Ger. J.

- Siuntiniai į Lietuvą, Latviją, Estiją
- Pinigų persiuntimas
- Air cargo
- Maisto siuntiniai

VISA TAI -

TRUMPIAUSIAS KELIAS GIMTINĖN

639 East 185th Street
Euclid, OH 44119

Telefonas (216) 481-0011

Dirbame: antr.-penkt. nuo 9 v.r. iki 5 v.v.,
šeštadienį nuo 9 v.r. iki 2 v. popiet

Pagrindinis atlantų IE ofisas - Chicagoje

TAUPA

Lithuanian Credit Union

Lietuvių Kredito Kooperatyvas

767 East 185th Street * Cleveland, OH 44119

481-6677

DARBO VALANDOS

antradienį, trečiadienį ir ketvirtadienį * 9:00 vr – 4:00 pp *
penktadienį * 9:00 vr – 6:00 pp * šeštadienį * 9:00 vr – 12:00 pp *
sekmadienį parapijoje * 11:00 vr – 12:00 pp *

* Kiekviena taupomoji sąskaita federalinės valdžios (NCUA) apdrausta iki \$100,000 *

MATAS REALTORS

NORMLS

Broker RITA MATAS – G.R.I. – state certified
real estate appraiser

2412 CEDARWOOD ROAD
PEPPER PIKE, OH 44124
(216) 473-2530

18021 MARCELLA ROAD
CLEVELAND, OH. 44119
(216) 486-2530

ADV. VYTAS MATAS – teisinis patarėjas

DIRVA

Daytona Beach, Floridoje

TAUTOS ŠVENTĖS MINĖJIME DALYVAUS AMBASADORIUS STASYS LOZORAITIS

Jurgis Janušaitis

Amerikos lietuvių tautinės sąjungos Daytona Beach skyriaus valdybos rūpesčiu ir šiais metais yra ruošiamas Tautos šventės minėjimas.

Skyriaus valdyba, vadovaujama Vytauto Abraičio, š.m. liepos 15 d. vicepirmininko Petro Lanio namuose, savo posėdyje apsvartė visus Tautos šventės minėjimo reikalus ir nutarė minėjimą ruošti š.m. rugsėjo mėn. 12 d., sekmadienį.

Minėjimą skyriaus pirmininkas Vytautas Abraitis pakvietė garbingą svečią, Lietuvos respublikos ambasadorių Washington, DC Stasį Lozoraitį.

Ambasadorius kvietimą maloniai priėmė, sutiko minėjime dalyvauti ir pasakyti pagrindinę kalbą.

Ambasadoriaus atvykimas į šį gražų lietuvių telkiamąjį miestą "Daytona Beach" lietuviams, ne tik daytoniečiams.

Skyriaus valdyba paruošė ir minėjimo programą. Minėjimas prasidės rugsėjo mėn. 12. d. 2 val. 30 min. Prince of Peace iškilmingomis pamaldomis už Lietuvą. Pamaldose dalyvaus ir gerb. svečias Stasys

Lozoraitis. Šv. Mišias aukos lietuvių sielovada besirūpinantis kun. Ričardas Grasso. Pamaldų metu giedos choras Sietynas, vadovaujamas muz. Antano Skridulio.

Tuojuo po pamaldų vyksta į vieną iš gražiausių Daytona Beach Treasure Island Inn viešbutį, kur vyks pokylis ir akademinė dalis su trumpa programa. Kaip minėjau čia pagrindinę kalbą pasakys Lietuvos respublikos ambasadorius Stasys Lozoraitis.

Būtų nepaprastai gražu, kad šiame minėjime dalyvautų ne tik plačiųjų Daytona Beach apylinkių lietuviai, bet ir kitų vietovių – St. Petersburg, Juno Beach, Miami, Sunny Hills ir kiti.

Minėjime skaitlingai dalyvaudami pagerbsime ir garbingąjį svečią ambasadorių pokylį ir mindiją viešbutyje reikės iš anksto įsigyti bilietus. Tuo rūpinasi ir visus lietuvius informuos ALT S-gos Daytona Beach skyriaus valdybos nariai.

Svečią glogos skyriaus pirmininkas Vytautas Abraitis.

LIETUVIAI EKONOMINĖJE KONFERENCIJOJE

(Atkelta iš 1 psl.)

miama programa jai skirti aukštą Japonijoje numatytą paramą.

Paminėta, kad proporcingi fondai teks ir Pabaltijo respublikoms. Mažai buvo minima Ukraina. Todėl kili klausimai, ar tikrumoje Ukraina yra ignoruojama? Visi kalbėtojai įteikė įvairios dokumentinės medžiagos, kur remiamų ir remtinių valstybių sąrašuose yra Lietuva, Latvija ir Estija.

Paskutinis kalbėtojas, at-

stovavęs JAV valdžią (Baltuosius Rūmus), buvo Strobe Talbott – Valstybės Departamento Specialus ambasadorius buvusioms SSRS respublikoms. Jis yra labai plačios orientacijos žmogus ir gerai žino Rytų Europos reikalus. Diskusijoje iškilo terminologijos klausimas, – kas dabar yra Rytų Europa, kas Nepriklausomos Valstybės ir kur priklauso Pabaltijo respublikos.

Tikrumoje, ten yra dvi valstybių grupės: Rytų Europos ir Centro Europos (šiai grupei turėtų priklausyti ir Pabaltijo valstybės). Ligi šiol vis minima buv. Sovietų Sąjunga.

Iškilus klausimui apie rusų kariuomenės nesitraukimą iš Pabaltijo valstybių,

Vilniaus miesto burmistras V. Jasulaitis taria sveikinimo žodį Dariaus-Girėno paminklinės lentos atidengimo iškilmėse Chicago Midway aerodrome liepos 17 d. Prie jo vertėja Loreta Visomirskytė. Ed. Šulaičio nuotr.

ambasadorius Talbott užtikrina, kad JAV Prezidentas laikysis Kongreso nurodymų ir darys spaudimą į Rusijos vyriausybę.

Taip vadinami žmogaus teisių klausimai yra visai kitas reikalas, spręstinas savo keliu. Ten dalyvavęs Rusijos Kongreso atstovas paklausė, ar jis gali būti priimtas į Valstybės Departamentą ir tuo reikalu kalbėti. Atsakymas: žinoma, taip. Mums, lietuviams, norėjosi jo paklausti kokias "žmogaus teises" jie pritaikė į Sibirą ištremtiems lietuviams ir lenkų karininkams Katynėje. Ar ne gėda jiems dabar kalbėti apie "žmogaus teises". Žinoma, reikės ir mums apie tai kalbėti Valstybės Departamente.

Po šios konferencijos Pabaltiečių organizacijų dalyviai buvo pakviesti pasitarimui ir kavutei į Lino Kojelio vadovaujamą "JAV – Baltijos" fundacijos įstaigą.

Šioje konferencijoje negalint dalyvauti Amerikos Lietuvių Tarybos pirmininkui G. Lazauskui, kuris buvo pakviestas vienas iš pirmųjų, jam atstovavo dr. Jonas Genys, Marylando Universiteto profesorius, kuris gerai pažįsta dabartinės Lietuvos reikalus, ypač ekologinę padėtį.

Lankantis Chicagoje Vilniaus miesto delegacijai, ALTO pirm. G. Lazauskas turėjo progą susitikti su Vilniaus miesto vyr. architektu Danu Rusecku ir miesto planuotoju Prof. Jurgiu Vanagu. Paaiškėjo, jog ne tiesa, kad istoriniai paminklai, kaip Vilniaus ir Kauno pilys, norima privatizuoti, kaip kai kurioje spaudoje buvo skelbiama ar daroma panašios išvados. Rūpinamasi Medininkų pilies atstatymu. ALTO Informacija

SANTVARO IAMŽINIMAS

(Atkelta iš 3 psl.)

Savo prisiminimus apie poetą Santvarą pasakojo Mykolas Karčiauskas, Kazys Bradūnas ir aktorė Rūta Staliliūnaitė. Buvo paskaityta nemažai Santvaro eilėraščių. Visiems didžiausią įspūdį paliko Stasio Santvaro balsas iš "juostos": skaitant savo eilėraščius ir padainuojant A. Kačanausko "Karvelėli mėlynasai, karvelėli tu pilkasai"...

Šventė buvusi graži ir jaudinanti. Ir cituotu N. Masiulienės žodžius pabaigoje: "Ateičiai planuojame pavasarį, Poeto gimimo dieną, rengti Jo poezijos skaitymus, nes jos lobiai dar tik pradėti semti."

DIRVOS - VILTIES GEGUŽINĖ

IVYKS

SEKMADIENĮ, RUGPJ. 15 D.

VINCO IR LIUDOS APANIŲ SODYBOJE
(8020 MULBERRY ROAD, CHESTERLAND, OHIO)

Pradžia 12 val.

Įėjimo mokestis – auka

Šilti pietūs. Bufeto užkandžiai. Gėrimai. Loterija. Dainos.

PELNAS SKIRIAMAS "DIRVAI"